

1-1-1974

แนะนำและวิจารณ์หนังสือ

ประภาศรี สีหอำไพ

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

สีหอำไพ, ประภาศรี (1974) "แนะนำและวิจารณ์หนังสือ," *Journal of Education Studies*: Vol. 4: Iss. 5, Article 9.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.4.5.8

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol4/iss5/9>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

แนะนำและวิจารณ์นิราศปารีส

ประกาศรี สี่ห้าไฟ

คำประพันธ์ที่ใช้ในการเขียนนิราศเพื่อแสดงความอาลัยผูกพันต่อคนรักที่จากมานั้น มีหลายลักษณะตามความถนัดของผู้เขียน บ้างก็เขียนเป็นโคลงสี่สุภาพ เช่น นิราศสุพรรณ ของ สุนทรภู่, เขียนเป็นโคลงฉันท์ เช่น กำสรวลศรีปราชญ์, เขียนเป็นกลอนนิราศ ฯลฯ แต่เนื้อหาที่เป็นหัวใจของนิราศนั้น นอกจากจะพรรณนาถึงสถานที่ที่พบเห็นแล้ว สิ่งสำคัญยิ่งที่จะขาดเสียมิได้ก็คือ การแสดงอารมณ์และทัศนะของกวี ศิลปในการรำพึงรำพันนั้นต้องประกอบด้วยถ้อยคำภาษาที่สละสลวย มีความนัยเนื่องด้วยความรัก เช่น

เสียดายสายสวาทไอ
รักพมิโทษกรรม
จำจากพรากพลัดสมร
เสียนุชจตุรวงต้อง

อาวรณ์
กับน้อง
เสมอชีพ เรียมเอย
แตกฟ้าผ่าสลาย

นิราศปารีสของอาจารย์เจือ สตะเวทิน มีลักษณะเป็น “นิราศรายงาน” กล่าวคือ รายงานการเดินทางไปอบรมครูงานในต่างประเทศ ผ่านถิ่นฐานบ้านเมืองโคกกันเืองได้พบเห็นอะไรมา ก็เขียนเล่าสู่กันฟัง ทำนองเดียวกับนิราศร่อนรอนแรมไปรอบโลก ของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ซึ่งเขียนในระยะใกล้เคียงกัน มีเนื้อหารายงานการทัศนศึกษาเช่นเดียวกัน ถึงกระนั้นรสถ้อยที่ผู้เขียนร้อยสำเนียงไว้ในนิราศปารีสก็มีลักษณะเรียงสัมผัสแทรกอารมณ์กวีอยู่หลายตอน ตอนที่เด่นที่สุดซึ่งผู้อ่านอาจจะได้ตรงกัน ก็คือบทพรรณนาไหมเทศในหน้า ๑๕ ทั้งนี้

เหมือนคำว่า ลมพัดอยู่บนอู่ก็ดูจะไม่สื่อความหมายตรงนัก เพราะเรามีสำนวนไทยอีกคำหนึ่งคือ คำว่า หู้อือ ส่วนคำว่า เอ็น ก็มีได้ใช้แพร่หลายในภาษาเขียนปัจจุบัน

การคิดนั้น ง่าย นักคิดกับนักแต่งพวกแรกย่อมมีมากกว่า แต่ถ้าคิดเพื่อแต่ง ก็คือ ไผตรีที่มี คำผู้วิจารณ์จึงออกที่จะเห็นใจในเวลาที่ใช้ในการเขียนนิราศเรื่องนี้เสียมิได้ ผู้เขียนอาจจะเขียนบนเครื่องบิน, ในห้องนอนที่โรงแรม, บนโต๊ะอาหาร หรือแม้แต่ขณะรอเครื่องบินที่สนามบิน ตามลักษณะของนักเลงกลอนนอนเปล่าก็เศร้าใจ ก็ออกจะเห็นด้วยกับผู้เขียนที่ว่า “มีปัญญาเพียงเท่านั้นก็ดีใจ”

ในด้านการใช้คำเปรียบเทียบที่คมคายมีอยู่หลายแห่ง เช่น เปรียบเทียบห้วงคิดของคนที่จะออกเดินทางจากบ้านจากเมือง พอได้ยินเสียงเครื่องบินคิดเครื่องย่อมนึกถึงสวัสดิภาพในการเดินทางเป็นอันดับแรก ครั้นได้ภาวนาถึงคุณพระคุณเจ้า ได้พระเป็นที่พึ่ง “ใจที่หม่นเหมือนใบพัด (ก็) สก๊ตลง”

บท “พระเอก” ก็มีอยู่มาก เช่น

“เห็นบิกเป็นเด่นสูงนิจจังจิต
คิดถึงกาลเวลาขึ้นมาเที่ยว
ยี่สิบปีกว่ากว่ามาแล้วน้อ
ขอนาฬิกาบิกเป็นจงเห็นใจ

ให้พึดคิดถึงนุชสุดเฉลียว
คิดถึงเกลียวความรักเรากลักไว้
ยังมีเคยหม่นหมองเลยใช่ไหม?
ให้ครองรักตลอดไปทุกนาที”

อ่านแล้วทำให้เกิดอารมณ์ฝันหวาน (romantic) อยู่มิใช่น้อย น่าอิจฉา “นุช-สุดเฉลียว” ที่ “ยี่สิบปีกว่ากว่ามาแล้วน้อ ยังมีเคยหม่นหมองเลยใช่ไหม?” ในขณะที่สำหรับผู้วิจารณ์เอง “เจ็ดแปดปีกว่ากว่ามาแล้วนั้น กระพืดกระเพียกกันทุกวันจำได้ไหม?”

การดำเนินเรื่องมีเนื้อหาที่มีคุณภาพเพียงพอที่สำนักงานนำเที่ยวประเทศต่างๆ ในยุโรปจะขอซื้อลิขสิทธิ์ ไปอย่างยิ่ง เพราะมีลักษณะเป็นคู่มือแนะนำเที่ยวอย่างดี ถ้าพิมพ์แผนที่ประกอบให้เห็นเด่นชัดด้วยแล้วก็คงจะถึงขั้นวิเศษ ผู้เขียนได้บรรยายถึงการเดินทางโดยเครื่องบินออกจากกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๐๖ เส้นทางที่บินผ่าน คือ พม่า, อินเดีย,

อิหร่าน โรม, สวิสเซอร์แลนด์, เยอรมัน และปารีส ที่ปารีสได้พักที่โรงแรม “ไม่หรุพอยู่ได้” แต่อยู่ถึงชั้นเจ็ดก็ยังห้ามใช้ลิฟต์ตอนกลางวัน จึงทำให้เห็นพ้องกับที่ผู้เขียนบันทึกไว้ว่า “แต่เจ้าของใจคำระยำแสน” ถึงกระนั้นผู้เขียนก็ยังมีความชื่นชมเปรียบเทียบไว้ว่าเมื่อมีคนดูแลเอาใจใส่ที่ว่า “ก็ทนได้เหมือนสวรรค์ชั้นเจ็ดเทียว”

ผู้เขียนได้เริ่มงานในสถาบันแห่งชาติฝ่ายการสอน ได้เที่ยวชมร้าน “โอเชมัว” ซึ่งเจ้าของมีเชื้อสายคนไทยคือโกษาปาน ได้ไปชมสถานที่สำคัญๆ มากมาย รวมทั้งโรงเรียน **คัจฉริต** ที่ฝึก “จะยาศรเยื้องงามสนิทศุสวยสม หัดเดินนั่งตั้งท่า่านิยม เขาอบรมอิริยาบถหมดทุกทาง” โรงเรียนคัจฉริตนี้ปัจจุบันสาวไทยนิยมไปกันมาก ทั้งยังได้เขียนถึงที่คิดกว้างๆ เกี่ยวกับชีวิตไว้ว่า “ชีวิตนี้มีอยู่ไม่มากนัก พี่ขอสัทกสิบปีที่แสนหวาน ได้เรียนโลกเรียนชีวิต คิดการงาน ยมบาลยอมนหรือไม่มีใครถามดู” หวังว่ามบาลคงจะยอมให้ออกอย่างนี้ยก็สก็สิบปี

นอกจากนี้ผู้เขียนได้เล่าถึงการรับรองเงินแดงของเดอโกลว่าทำให้ “คนฝรั่งเศสตื่นตื่นเห็นเงินใหม่ ก็เตรียมใจรับรองกันหนึ่งแห่ง” “ฟังดูก็สนุกครึกครื้นดี ที่น่าสังเกตคือผู้เขียนนั้นสมกับที่มีอาชีพเป็นครู อุดอธบายไม่ได้ ไปดูฟอลส์แบแยร์มา หรืออุปรากรโรสเมรี่ก็เล่าเรื่องเอาไว้ด้วย เรื่องความซาบซึ้งแล้วต้องยกให้ตอน “พี่เห็นใจน้องนั้” ในหน้า ๔๘ ดังนี้

“พี่เห็นใจน้องนั้ยกอดรักเอ๋ย	น้องมอบเงินเกินเลขมาจากบ้าน
ให้พี่ใช้ไม่อนตามสันดาน	พอเทียวได้สนุกสนานตามสมควร”

จากปารีสผู้เขียนได้ท่องเที่ยวไปเยอรมัน, ฮอลแลนด์ “แดนดอกทิวลิปสวย,” เบลเยี่ยม, โลซาน, โมนาโค แล้วจึงย้อนกลับมาปารีสอีก ทั้งยังได้เล่าถึงชีวิตของเจ้าหญิงรุมานีเยที่กลายเป็นหญิงรับใช้ โดยเปรียบเทียบว่า

“ในโลกนี้มีอะไรที่ไหนแน่ เป็นเจ้าหญิงยังแปรเป็นทาส
ชั่วเจ็ดทีก็เจ็ดทวนเวียนมา อนิจจาชีวิตคิดแล้วปลง”

สำนวนที่ผู้เขียนยึดของเก่า คือ ตอนที่ว่า “ถึงสูญดินสิ้นฟ้าเกิดอาเพศ มิเป็นเหตุ สิ้นรักเราทั้งสอง” เป็นแง่คิดซึ่งไม่แตกต่างจาก “ถึงม้วยดินสิ้นฟ้ามหาสมุทร ไม่สิ้นสุคความ รักสมัครสมาน” ในด้านใจความแต่อย่างใด

การจบเรื่อง วกกลับมาสู่จุดหมายปลายทางคือ “เรือบินค่อยลกลงตรงสนาม พืดใจได้ประสบพบนงราม มีแต่ความรักเท่านั้นของขวัญนาง” ซึ่งถ้าเป็นนักวัตถุนิยมสักหน่อย คงเกิดเรื่องแน่เพราะเสียงแรงที่ “น้องมอบเงินเกินเลยมาจากบ้าน” จนทำให้ “พี่เห็นใจน้อง นก” มาแล้ว

นิราศปารีส เป็นผลงานอีกชิ้นหนึ่งในวรรณกรรมประเภทนิราศ ซึ่งยึดแนวเขียน ตามบัญญัติของคำประพันธ์แม่บท แม้ว่าจะพรรณนาจากต่างประเทศ ความคิดก็บังลักษณะ แสดงเอกลักษณ์ของคนไทย โดยจะมีความยึดมั่นในศาสนา เช่น คิดถึงวัดเมื่อหาโรงแรมไม่ได้, คิดถึงปูชนียสถานเมื่อผ่านพม่าและอินเดีย ทั้งยังเขียนให้สัมพันธ์กับวรรณกรรมอื่น ๆ เช่น ผ่าน อิหร่านก็เขียนถึงโอมาคะยัม ผ่านอิสราเอลก็นึกถึงยิวไซลือก ผ่านเยอรมันก็เขียนถึงเกอเต้ เป็นต้น แม้ว่าลักษณะการดำเนินเรื่องจะเป็นรายงานการศึกษาอบรม ตรงตามที่ผู้เขียนเขียน ไว้ว่า “นิราศเรียบเรียงใจไปศึกษา ศิลปศาสตร์นานาทุกสถาน” ก็ตาม ผู้อ่านก็ยังได้รู้จัก ลักษณะบ้านเมืองตลอดจนผู้คน เช่น คนอังกฤษมีลักษณะ “เป็นน้ำนิ่งไหลลึกฝึกกันมา” เป็นต้น

ในทัศนะของวรรณกรรมเพื่อชีวิต ผู้เขียนก็ได้ให้แง่คิดเกี่ยวกับคุณค่าของแรงงาน และความแตกต่างระหว่างชนชั้นไว้ว่า

“เราทำงานกันอย่างขันแข็ง
ทำสิ่งเดียวให้ดีไม่มีเกิน
และ “กรรมกรชั้นไหนไพร่กฏุมพี
ไม่เหยียดกันนั้นสูงน้ต่ำ
คบกันได้ไพร่ผู้ดีพี่ได้ขล

ระดมแรงทั้งปัญญาฯ สรรเสริญ
งานจึงเดินรุดหน้าไม่ล่าเลย”
ต่างก็มีอาชีพเป็นของตน
ทุกคนทำงานหนึ่งพึงเห็นผล
คนจนจนก็มีเกียรติไม่เหยียดกัน”

การที่ผู้วิจารณ์หยิบยกเรื่องนิราศปารีสขึ้นมาในครั้งนี้ ก็โดยที่เห็นว่าเป็น ระยะเวลาที่กำลังมีการพิจารณาปรับปรุงแบบเรียน แนวโน้มที่มีการเรียกร้องสัดส่วนของวรรณกรรมเก่ากับวรรณกรรมใหม่มีทั้งในแง่เก่าตลอดกาลและใหม่อย่างเกี้ยวกราด จนดูจะต่อสู้กันด้วยลัทธิด้วยแง่คิดทางการเมือง มีการรุกและการรับกันอย่างเอาเป็นเอาตาย อย่างที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า วรรณกรรมที่สมควรจะเป็นสิ่งที่พึงศึกษานั้นควรมีทั้งวรรณกรรมเก่าและใหม่ประกอบกัน การบรรจุผลงานของกวีท่านเดียวเข้าไปในหนังสือแบบเรียนพร้อมกัน ๓-๔ เรื่องในเล่มเดียวกันนั้น เป็นการยัดเยียดและจำกัดขอบเขตของความคิดอย่าง ไม่สมควรที่สุด นิราศปารีสนับได้ว่าเป็นข้อต่อที่อาจเชื่อมโยงแนวคิดของวรรณกรรมกลางเก่ากลางใหม่ น่าจะได้รับการพิจารณาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแบบเรียน หรือเป็นหนึ่งในรายชื่อหนังสืออ่านประกอบ ตามที่โรงเรียนมัธยมแบบประสมได้มีวิชาอ่านและพิจารณาหนังสือ หรือเป็นหนังสือประเภทกวีนิพนธ์ประกอบการอ่านหนังสือแบบเรียนวิชาภาษาไทย ทั้งนี้ โดยมีเหตุผลดังนี้

๑. นิราศปารีส เป็นวรรณกรรมประเภทกลอนนิราศ ซึ่งรักษารูปแบบของฉันทลักษณ์แม่บทแต่มีเนื้อความที่เสริมประสบการณ์ท่องเที่ยวเดินทาง ให้อรรถกถาบ้านเมืองกว้างไกล ไม่จำกัดเฉพาะแต่บทชมนก ชมไม้ ชมป่าเขาลำเนาไพร เท่านั้น

๒. นิราศปารีส ไม่รกรุงรังไปด้วยคำศัพท์โบราณ หรือคำศัพท์ภาษาต่างประเทศ ที่ยากแก่การทำความเข้าใจ การดำเนินเรื่องก็มีหัวเรื่องสรุปข้อตอนเอาไว้อย่างชัดเจน นักเรียนอาจจะแบ่งอ่านเป็นตอน ๆ ได้

๓. นิราศปารีส มิใช่วรรณกรรมที่ไม่มีที่ติ ควรแต่การสละแต่เพียงอย่างเดียว ถ้าเปรียบเป็นคน หนังสือเล่มนี้จะมีลักษณะเป็น “ปฤชุน” กล่าวคือมีส่วนดีส่วนเสีย มีมากไป น้อยไป ไม่สมบูรณ์เป็นกัมภีร์ การเรียนการสอนจะได้ไม่มุ่งวิเคราะห์กันแต่สรรเสริญคติใครซืบทไพเราะได้ตรงใจผู้สอน หรือใครท่องและเขียนบทอาขยานได้ถูกต้อง ก็ได้คะแนนสูงกว่าคนอื่น แต่มุ่งที่การค้นคว้าวิเคราะห์วิจารณ์ การวิจารณ์ก็มีใช้เชิงชูจนเลิศลอยโดยไร้เหตุผล หรือมิใช่ตีแบบเผาทำลาย ผู้วิจารณ์คือผู้เรียนจะต้องค้นคว้า วิเคราะห์หาเหตุผล โดยศึกษา

เปรียบเทียบทั้งวรรณกรรมเก่าใหม่ นิราศของสุนทรภู่ นั้น นักเรียนต้องอ่านเพราะถูกกำหนดให้อ่านอยากจะขึ้นชอบกย่อ่ง ก็มีคณยกย่อ่งขึ้นชอบมามากแล้ว โดยเฉพาะครูผู้สอน อารมณร์ัก เกลียด โกรธ นั้นเป็นความรู้สึกภายใน ซึ่งใครผู้ใดจะมากำหนดมิได้ มิฉะนั้นปฏิกิริยาที่จะติดตามมาก็คืออารมณ์ทำทหายอยากลองดี ฉะนั้นถ้าผู้เรียนได้อ่านนิราศสุนทรภู่ เพราะได้ใฝ่หากันพบได้เปรียบเทียบเห็นด้วยตนเอง คุณค่าของเรื่องจะถาวรกว่าเท่าที่เป็นอยู่นี้มากนัก

๔. นิราศปารีส จะเป็นพลังให้ผู้เรียนอยากลองเขียนดูบ้าง ไปพบเห็นสิ่งใดมาก็อาจลองขีดเขียนดู เพราะไม่จำเป็นต้องเลอเลิศจนกว่าเท่านั้นจึงจะเขียนได้

๕. นิราศปารีส จะตอบผู้สงสัยได้ว่า วรรณกรรมไทยนั้นรับใช้ใคร รับใช้เจ้าขุนมูลนายขุนศึกกัศัตินา หรือมวลชนผู้ถูกกดขี่ คำตอบที่ได้ก็คือ รับใช้ผู้เขียน ช่วยบันทึกความทรงจำ ช่วยระบายความอัดอั้นตันใจยามไกลบ้าน รับใช้สมองที่ถลันกรองจากปัญญาและอารมณ์ของคนชื่อ *เอื้อ สตะเวติน* วรรณกรรมย่อมเป็นวรรณกรรมมิใช่เครื่องมือหรือข้าทาสรับใช้ใครทั้งสิ้น ถึงแม้ว่ามนุษย์มักจะมีสำนึกเล็ก ๆ ติดอยู่ในสันดาน อยากจะมีผู้รับใช้บริวารที่แม้จะไร้ชีวิต ก็ขอให้ได้หยิบยกมารับใช้เป็นขีปากตามที่ได้ฟังขีปากคนอื่นเขามาอีกต่อ และอีกต่อหนึ่งก็ตาม

ถ้าจะเปรียบวรรณกรรมไทยเหมือนเนื้อ ก็ต้องขึ้นกับปัญญาและภูมิหลังของผู้ชำแหละว่ามีความชำนาญ มีประสบการณ์ และมีความตั้งใจจริงเพียงไร จึงไม่น่าสงสัยเลยที่นักชำแหละหลายคนฟันอยู่จุดเดียวจึงคุ้มเท่าไรก็ไม่พบเส้นสันใน สักที

๖. นิราศปารีส เป็นหนังสือปกอ่อนที่ไม่ยาวจนเกินไป ทั้งราคาที่กำหนดไว้เล่มละ ๕ บาท ถ้าพิมพ์มากก็อาจจะถูกกว่านี้ นับได้ว่าราคาย่อมเยากว่านวนิยายที่กำหนดไว้ให้อ่านประกอบในชั่วโมงอ่านและวิจารณ์หนังสืออีกหลายเล่มนัก

การวิจารณ์หนังสือเรื่องนี้ เป็นการส่มตัวอย่างให้เห็นว่า ยังมีหนังสืออีกหลายเล่มนักที่เรามองข้ามไป ถ้ามีโอกาสจะได้นำเสนอเรื่องอื่นต่อไป โดยเฉพาะเรื่องใหม่ ๆ หรือเรื่องเก่านำมาเล่าใหม่ที่วางขายซื้อกันไม่ไหวอยู่ในขณะนี้